

Велибор Цомић

Факултет за државне и европске студије

Подгорица

e-mail: otacvelibor@gmail.com

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА У ПРЕДЛОГУ СПОРАЗУМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ПУТУ НОРМАЛИЗАЦИЈЕ ИЗМЕЂУ ТЗВ. КОСОВА” И СРБИЈЕ ОД 27. ФЕБРУАРА 2023. ГОДИНЕ

Апстракт: У раду су анализиране правне норме из члана 4 став 2 и члана 7 став 2 Предлога споразума Европске уније о путу нормализације између тзв. Косова и Србије од 27. фебруара 2023. године из Брисела и Предлога имплементационог анекса споразума о путу нормализације између тзв. Косова и Србије од 18. марта 2023. године из Охрида које се односе на правни положај Српске Православне Цркве и заштиту места српског верског и културног наслеђа на простору Косова и Метохије. Свети Архијерејски Сабор и Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве на челу са Патријархом српским нису учествовали у припреми предложених правних аката. У раду се доказује због чега предложене правне норме не могу бити прихватљиве за Српску Православну Цркву.

Кључне речи: Српска Православна Црква, Република Србија, Косово и Метохија, Предлог споразума, Предлог имплементационог анекса споразума, правни положај, модел.

Уводне напомене

Питање положаја и заштите Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије представља једно од најважнијих питања српског народа посебно уколико се има у виду да Црква Божја није оличена само у неколико историјски важних православних храмова и манастира на Косову и Метохији. Правни положај Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије се од недавно налази и у фокусу јавне пажње албанских политичких представника и јавних делатника. Батон Хаџиу је изјавио да ће се тзв. Косово, после формирања Заједнице српских општина, ”суочити са већим изазовом”¹ и да ће ”морати да преговара са Српском Православном Црквом”.² Своје виђење је закључио наводом да ће ”Црква морати да преговара”³ и ”да прихвати државу Косово”.⁴ Аналитичар Миљазим Краснићи је навео да би Албин Курти ”требало да започне процес темељног споразума са Српском Православном Црквом”.⁵ Са друге

¹ В. Hadžiu, *Nakon ZSO predstoji još teži izazov - dijalog sa SPC*, portal ”Kosovo-online”, 7. februar 2023. g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/baton-hadziu-nakon-zso-predstoji-jos-tezi-izazov-dijalog-sa-spc-7-2-2023>, pristupljeno: 7. februara 2023. g.

² Исто

³ Исто

⁴ Исто

⁵ *Какав дијалог са Српском Православном Црквом прижељкују у Приштини*, ”Политика, електронско издање од 9. фебруара 2023.г., <https://www.politika.rs/sc/clanak/536842/Какав->

стране, албански политички представници сматрају да је питање положаја Српске Православне Цркве на Косову и Метохији одавно регулисано у оквиру тзв. правног поретка тзв. Републике Косово.

У исто време када су ове изјаве пласиране у јавност, објављен је, прво незванични тзв. француско-немачки **Нацрт споразума о путу нормализације између ”Косова” и Србије**⁶, а потом и званични **Предлог споразума Европске уније о путу нормализације између ”Косова” и Србије**.⁷ Одредбе из члана 4 став 2 и члана 7 став 2 из Нацрта и Предлога споразума се непосредно односе на Српску Православну Цркву.

На почетку треба нагласити да Свети Архијерејски Сабор и Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве на челу са Патријархом српским нису учествовали у припреми наведених одредби Нацрта и Предлога споразума. **С обзиром да су за Српску Православну Цркву обавезујући ставови које је о Косову и Метохији, као и о положају Манастира Пећке Патријаршије и дела Епархије рашко-призренске на простору Косова и Метохије више пута до сада изразио Свети Архијерејски Сабор као највиши орган Српске Православне Цркве, указујемо да одредбе из члана 4 став 2 и члана 7 став 2 Предлога споразума, као и друге одредбе чијим би евентуалним прихватањем Република Србија експлицитно или имплицитно прихватила обавезу признања тзв. независне Републике Косово, нису и никако не могу бити прихватљиве за Српску Православну Цркву. Не улазећи у то што не постоје никакве међународне гаранције за примену предложених одредби, а имајући у виду ставове политичких представника косовско-метохијских Албанаца о положају Српске Православне Цркве на Косову и Метохији, посебно треба истаћи да се признање тзв. Републике Косове од стране Републике Србије не може, поред осталог, условљавати предложеном ”формализацијом статуса Српске Православне Цркве” и ”пружањем снажног нивоа заштите местима српског верског и културног наслеђа”.**

Осим тога, значајан број суштинских важних одредби из Предлога споразума није, не може и не сме бити прихватљив ни за Републику Србију уколико се има у виду државни и национални интерес. Посебно су неприхватљиве одредбе којим би Република Србија, потписивањем или обавезујућим прихватањем Предлога споразума, трајно признала тзв. границе, тзв. територијални интегритет, тзв. суверенитет и тзв. независност тзв. Републике Косово, али и обезбедила своју подршку даљем међународном признању тзв. Републике Косово. У Предлогу споразума постоји неколико одредби које саме по себи и саме за себе нису спорне, али су мањег значаја у односу на оне које нису прихватљиве. У суштини, јасно је да је циљ аутора и заговорника Предлога споразума из Европске уније да Република Србија призна тзв. Републику Косово и због тога је Предлог споразума тако и конципиран, а што је у супротности са интересима и правима Републике Србије.

Питање опстанка, положаја, права, слободе и мисије Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије - оличеној у Архијерејској београдско-карловачкој и Епархији рашко-призренској - јесте једно од најважнијих питања које по свом значају и

дијалог-са-Српском-православном-црквом-прижељкују-у-Приштини, приступљено: 9. фебруара 2023.г.

⁶ *Француско-немачки план о решавању питања Косова у 10 тачака*, ”Danas”, elektronsko izdanje od 22. januara 2023.g., <https://www.danas.rs/vesti/politika/sta-pise-u-francusko-nemackom-dokumentu-o-kosovu/>, pristupljeno: 22. januara 2023.g.

⁷ The Diplomatic Service of the European Union, EU Proposal - Agreement on the path to normalization between Kosovo and Serbia, objavljeno 27. februara 2023.g., https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en, pristupljeno: 22. marta 2023.g.

далекосежности последица итекако превазилази епархијске, а посебно дневно-политичке и партијске нивое. Осим тога, питање опстанка, положаја, права, слободе и мисије Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохија никако не може и не сме да се сведе на питање албанског неизвршења тзв. дечанске пресуде која се већ дуже време са одређених правно и политички пренаглашује и приказује као наводни највећи, па чак и једини проблем Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије, а коју је, не треба заборавити, донео тзв. Уставни суд тзв. Републике Косово по тзв. Уставу и тзв. законима тзв. Републике Косово. Такође, питање опстанка, положаја, права, слободе и мисије Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије не може и не сме да се сведе ни на политичко питање, али ни на питање правне заштите неколико од преко хиљаду храмова и манастира који имају културно-историјску или тзв. споменичку вредност. Имајући у виду одредбе које је Европска унија предложила 27. фебруара 2023. године у Бриселу неопходно је да се сагледа питање правног положаја Српске Православне Цркве у до сада предлаганим или прихваћеним актима.

Српска православна црква у тзв. Ахтисаријевом плану

У Анексу V Свеобухватног предлога за решење статуса Косова или тзв. Ахтисаријевог плана први пут је извршен покушај нормирања статуса и права Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије, односно на тзв. независном Косову - каквим га је видео и у Свеобухватном предлогу правно и политички пројектовао његов западни творац. Тзв. Ахтисаријев план нису прихватили државни органи Републике Србије, јер је представљао основу за успостављање независне тзв. Републике Косово. Ни Српска Православна Црква није прихватила тзв. Ахтисаријев план.

Др Душан Батаковић је као један од учесника преговора у Бечу 2006. и 2007. године, приликом припреме тзв. Ахтисаријевог плана, касније изјавио да је "што се заштите манастира тиче, било малих уступака, али то није било чврсто дефинисано и, наравно, није било међународних гаранција, што је кључно".⁸ Као што се види, разговор је био фокусиран само на "заштиту манастира" и "међународне гаранције", а не на заштиту пуноће Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије коју, осим храмова и манастира, неизоставно чини и свештенство, монаштво и верни народ.

Ипак, треба имати у виду да су одредбе из Анекса V тзв. Ахтисаријевог плана касније, после сецесионистичког чина и једностраног проглашења тзв. независности тзв. Републике Косово 17. фебруара 2008. године, унете у тзв. законе које је усвајала тзв. Скупштина тзв. Републике Косово. Примена тзв. закона и других тзв. правних аката тзв. Републике Косово током претходних година представља очигледан доказ да се упорно и у свакој прилици наноси штета Српској Православној Цркви на простору Косова и Метохије. Није без основа мишљење да доношење тзв. дечанске пресуде није било ништа друго него намера да се обману наша и међународна јавност, а да се њеним неизвршавањем првенствено наноси штета Манастиру Високи Дечани. Илустративан је и пример покушаја бруталног нарушавања тзв. законом заштићене зоне око Манастира Високи Дечани ради изградње магистралног пута од Дечана према Плаву.

---

⁸ Д. Батаковић, *Бечки разговори о Косову и Метохији вођени у атмосфери глувих*, "Политика", електронско издање од 15. априла 2013.г., <https://www.politika.rs/scc/clanak/254950/Батаковић-Бечки-разговори-о-КиМ-вођени-у-атмосфери-глувих>, приступљено: 11. март 2023.г.

Српска православна црква у тзв. Бриселском и тзв. Вашингтонском споразуму

У Првом споразуму о принципима који који регулишу нормализацију односа или тзв. Бриселском споразуму од 2013. године нема одредби које се тичу Српске Православне Цркве и њених права на простору Косова и Метохије. Касније је са релеватних политичких адреса у Србији поручивано да ће и питање положаја и права Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије представљати једну од тема политичких преговора уз посредовање Европске уније, али до тога није дошло. Ни у осталим споразумима, који су закључени после закључивања тзв. Бриселског споразума, нема одредби које се односе на Српску Православну Цркву и њена права на простору Косова и Метохије.

Члан 11 Споразума о економској нормализацији или тзв. Вашингтонског споразума од 2020. године садржи одредбу која се односи на Српску Православну Цркву. Наведеном одредбом је прописано да се ”обе стране обавезују да ће штитити и промовисати слободу вероисповести, укључујући и обновљење међуверске комуникације, заштиту верских места и спровођење судских одлука које се односе на Српску Православну Цркву, и наставак реституције јеврејске имовине без наследника из времена Холокауста”. Јавност је остала ускраћена за информацију шта су политички представници косовско-метохијских Албанаца учинили у погледу примене ове и других одредби тзв. Вашингтонског споразума. И у погледу примене ових одредби је јасно да су политички представници косовско-метохијских Албанаца наставили са лукавом праксом прихватања међународних обавеза како би код својих западних покровитеља остављали утисак ”конструктивне стране”, али са апсолутном и безброј пута потврђеном намером да ништа или готово ништа од преузетих обавеза касније не испуне.

Одредбом из члана 11 тзв. Вашингтонског споразума је нормирано само питање ”заштите верских места” и ”спровођење судских одлука које се односе на Српску Православну Цркву”. Наведена формулација се односи на правну и безбедносну заштиту ”верских места”, односно верских места свих цркава и верских заједница на простору Косова и Метохија, а не само оних верских места која припадају Српској Православној Цркви.

Без сумње, под ”спровођењем судских одлука које се односе на Српску Православну Цркву” се мисли на тзв. дечанску пресуду тзв. Уставног суда тзв. Републике Косово бр. К1 132/15 од 12. јуна 2015. године, па тек онда и на будуће потенцијалне тзв. одлуке као појединачне правне акте тзв. судова тзв. Републике Косово. Уочљиво је да се наведена одредба не односи и на управне акте.⁹

Српска православна црква у француско-немачком нацрту споразума и у предлогу споразума европске уније

Српска Православна Црква је постала једна од тема у политичким преговорима који се у вези са Косовом и Метохијом воде у Бриселу под покровитељством Европске уније и Сједињених Америчких Држава. У приштинским и београдским медијима је крајем јануара 2023. године објављена нека од верзија тзв. француско-немачког Нацрта споразума¹⁰, који није имао јавно доступан наслов, али се он, без сумње, односио на

⁹ Детаљније у: В. Цомић, *Вашингтонски споразум и црквено питање*, ”Црквене студије”, бр. 18, Ниш. 2021.г., стр. 381-392

¹⁰ *Francusko-nemački plan o rešavanju pitanja Kosova u 10 tačaka*, ”Danas”, elektronsko izdanje od 22.

Републику Србију и тзв. Републику Косово. Објављена верзија није демантована. У ставу 2 члана 7 објављене верзије Нацрта споразума се налази одредба по којој ће наводно ”странке (стране уговорнице - прим. В.Ц.) формализовати статус Српске Православне Цркве на Косову и обезбедити висок ниво заштите српског верског и културног наслеђа, у складу са постојећим европским моделима”.

На званичној интернет страници Европске спољнополитичке службе (ЕЕАЦ) је 27. фебруара 2023. године објављен **Предлог споразума Европске уније о путу нормализације између ”Косова” и Србије** на енглеском језику.¹¹ У ставу 2 члана 7 Предлога споразума се налази одредба по којој ће ”стране формализовати статус Српске Православне Цркве на Косову и обезбедити (пружити) снажан ниво заштите местима српског верског и културног наслеђа, у складу са постојећим европским моделима”. Текст и место норме из става 2 члана 7 су идентични у Нацрту и Предлогу споразума.

Нема сумње да је неопходна заштита Српске Православне Цркве, односно свештенства, монаштва, верног народа, светиња, имовине и свеукупног историјског, духовног и културног наслеђа Српске Православне Цркве и Србије на простору Косова и Метохије. Треба указати и на то да су велики и историјски важни српски манастири, попут Манастира Пећка Патријаршија и Манастира Високи Дечани, у неким периодима османске и других окупација уживали и додатне нивое безбедносне и правне заштите (као што Манастир Високе Дечане и данас обезбеђују јединице КФОР-а и то је једино сакрално место у данашњој Европи данас које обезбеђују међународне војне јединице).

Имајући у виду ситуацију на простору Косова и Метохије оправдано се поставља следеће питање: који је прави смисао и какво је право значење предложене правне норме о ”формализовању статуса Српске Православне Цркве” из става 2 члана 7 Предлога споразума Европске уније?

А. Предлог правног или политичког акта?

Прво питање јесте да ли се у случају Предлога споразума Европске уније о путу нормализације између ”Косова” и Србије ради о предлогу правног или предлогу политичког акта. Судећи по систематици и структури, као и по садржају, у питању је предлог правног акта. Уочљиво је да му недостаје тачна идентификација потенцијалних уговорних страна и потписника, али то и није највећи проблем у овом случају уколико се има у виду да је у питању Предлог споразума/уговора.

Даље, у наслову Предлога споразума се на енглеском језику, после речи ”proposal” (”предлог”), налази реч ”agreement” (споразум или уговор). Наведена формулација означава предлог споразума или уговора као правног акта. Осим тога, творци Предлога споразума нису имали намеру да га дефинишу и идентификују као ”политички споразум”, јер би у том случају тако био и насловљен (”political agreement”).

Предлог споразума је састављен од 11 чланова који у себи садрже 18 предложених правних норми од којих неке јесу политичке природе, али га то не чини искључиво предлогом политичког акта. У прилог томе треба истаћи и то да, на пример, устав неке државе као највиши општи правни акт садржи у себи одређени број норми

---

januara 2023.g., <https://www.danas.rs/vesti/politika/sta-pise-u-francusko-nemackom-dokumentu-o-kosovu/>, pristupljeno: 22. januar 2023.g.

¹¹ The Diplomatic Service of the European Union, EU Proposal - Agreement on the path to normalization between Kosovo and Serbia, objavljeno 27. februara 2023.g., https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en, pristupljeno: 22. marta 2023.g.

политичке природе, али су то, без икакве сумње, опште правне норме које се односе на неограничен број субјеката права, а не опште политичке прокламације. Предлог споразума садржи и преамбулу од 7 ставова.

Јавности су у овом моменту доступни текстови Предлога споразума¹² и Имплементационог анекса споразума¹³ и то преко званичне интернет странице Европске спољнополитичке службе. Јавности у овом моменту нису доступне примедбе Републике Србије на Предлог споразума, чије је постојање обзнанио председник Републике Србије Александар Вучић 28. фебруара 2023. године.¹⁴

На званичној интернет страници Европске спољнополитичке службе није објављен коначни документ под насловом – Споразум. И даље је једино доступан текст Предлога споразума. Осим тога, Предлог имплементационог анекса Споразума уопште није објављен, али је објављен документ под насловом - Имплементациони анекс Споразума!?! У овом случају се, до дана предаје овог рада у штампу, искључиво може говорити о Предлогу споразума или уговора као предлогу правног акта чији је творац Европска унија.

И поред наведених ограничења и недостатака, неопходно је тумачење, односно утврђивање правог смисла и значења, као и потенцијалних правних последица правних норми из Предлога споразума које се односи на Српску Православну Цркву.

Б. Потенцијалне ”стране уговорнице”

Потенцијалне ”стране уговорнице” су у наслову Предлога споразума идентификоване као ”Косово” и Србија. Званичан назив под којим Србија ступа у међународне односе јесте Република Србија, а не Србија. Назив друге потенцијалне уговорне стране није наведен као ”Република Косово” коју Република Србије не признаје, нити је, пак, наведен назив сходно **Договору о регионалном представљању и сарадњи од 24. фебруара 2012. године**¹⁵ по коме ће се за Аутономну покрајину Косово и Метохија користити назив Косово* (са звездом). Питање је и због чега је тзв. Косово у наслову Предлога споразума испред Србије? Уочљиво је да би ово био споразум или уговор који би, по замисли његовог творца, требало међусобно да потпишу или, пак, званично прихвате представници Републике Србије и тзв. Републике Косово, а не појединачно са представником Европске уније.

О тим и о другим веома спорним и посве неприхватљивим одредбама из Предлога споразума, као и о томе да ли је Предлог споразума прихваћен обавезујућом изјавом председника Републике Србије, више српских правника је изнело супротстављене ставове, али су неки од саопштених ставова више били политички

¹² *EU Proposal - Agreement on the path to normalisation between Kosovo and Serbia*, званична интернет страница EEAS, 27. фебруар 2023.г. https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en, приступљено: 22. март 2023.г.

¹³ *Belgrade-Pristina Dialogue: Implementation Annex to the Agreement on the Path to Normalisation of Relations between Kosovo and Serbia*, званична интернет страница EEAS, 18. март 2023.г., https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-implementation-annex-agreement-path-normalisation-relations-between_en, приступљено: 22. март 2023.г.

¹⁴ А. Вучић, *Међународним представницима предат наш одговор*, портал РТВ Војводина, 28. фебруар 2023.г., [https://rtv.rs/sr_ci/politika/vucic-od-21-sat-odgovoricu-na-sve-izrecene-lazi-cuvacemo-i-braniti-srbiju\(video\)_1422029.html](https://rtv.rs/sr_ci/politika/vucic-od-21-sat-odgovoricu-na-sve-izrecene-lazi-cuvacemo-i-braniti-srbiju(video)_1422029.html), приступљено: 22. март 2023.г.

¹⁵ *Договор о регионалном представљању и сарадњи од 2012. године*, званична интернет страница Владе Републике Србије, <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=168200>, приступљено: 5. март 2023.г.

интонирани. У сваком случају, у тексту Предлога споразума не постоји одредба о начину његовог закључивања - потписом или прихватању усменом изјавом. Предмет овог рада јесте правна и црквено-правна анализа правних норми које су предложене у члану 4 став 2 и члану 7 став 2 Предлога споразума које се односе на Српску Православну Цркву.

В. Тумачење правне норме из члана 7 став 2 Предлога споразума о Српској Православној Цркви

В.1. Суноврат тзв. косовског модела

Постојање става 2 у члану 7 Предлога споразума, који је објављен на званичној интернет страници Европске спољнополитичке службе, јасно указује да је, поред бројних спорних питања на простору Косова и Метохије, спорно и проблематично питање положаја и права Српске Православне Цркве. То питање стоји отворено од 9. јуна 1999. године и насилног успостављања режима албанских терориста и сецесиониста на Косову и Метохији под покровитељством НАТО савеза и Европске уније.

Постојање предлога правне, а не предлога политичке норме, из става 2 члана 7 Предлога споразума указује да постојећи тзв. правни оквир тзв. Републике Косово не само да није адекватан, односно да тзв. правни систем тзв. Републике Косово, једнострано и насилно успостављен у данашњем облику доношењем тзв. Устава тзв. Републике Косово 2008. године¹⁶ и доношењем тзв. Закона о верским слободама на Косову 2006. године¹⁷, као и других тзв. закона на простору Косова и Метохије, уопште не пружа довољне или, прецизније, не пружа ни минималне гаранције права на слободу вероисповести у индивидуалном и колективном аспекту када је у питању Српска Православна Црква.

Творци Предлога споразума су, сходно садржају предложене норме, сматрали да новим правним актом између Србије и "Косова", уз европску и америчку подршку, треба "формализовати статус Српске Православне Цркве". Током претходних година, односно дуже од две деценије на простору Косова и Метохије се показало да су тзв. опште правне норме у тзв. општим правним актима тзв. Републике Косово, када су у питању Српска Православна Црква и Срби са Косова и Метохије, најчешће остајале мртво слово на папиру. Јасна је, наравно, и политичка димензија предложене норме, али то није тема овог рада.

В. 2. "Формализовање статуса" СПЦ као замена за признање тзв. Републике Косово

На почетку става 2 члана 7 Предлога споразума је предвиђено да ће "стране" уговорнице "формализовати статус Српске Православне Цркве у Косову". Предложена формулација указује да питање статуса, односно правног положаја Српске Православне цркве "у Косову" не би било искључиво у надлежности тзв. органа тзв. Републике Косово него "страна" уговорница, односно и Републике Србије. Међутим, уколико би српска страна прихватила да заједно са албанском страном учествовала у "формализацији статуса Српске Православне Цркве у Косову" онда би, заправо, признала тзв. правни поредак тзв. Републике Косово и тзв. Републику Косово. Бројни изрази у Предлогу споразума, а посебно формулација "формализација статуса Српске Православне Цркве"

¹⁶ Тзв. Устав тзв. Републике Косово од 2008. године, "Тзв. Службени лист тзв. Републике Косово", бр. 25/2008, 6/2013 и 20/2015.

¹⁷ Тзв. Закон о верским слободама на Косову од 2006. године, "Тзв. Службени лист Привремених институција самоуправе на Косову/Приштина", бр. 11/2007.

сведоче о доминантном утицају англоамеричке правне традиције на текст Предлога споразума, па се оправдано поставља питање да ли је Предлог споразума стварно састављан у Бриселу или на другом месту.

Иако наведена формулација представља значајан помак у односу на досадашње, она за Српску Православну Цркву не може бити прихватљива. Суштински, "посебност правног положаја Српске Православне Цркве" у тзв. правном поретку тзв. Републике Косова не би могла бити омогућена ако се имају у виду тзв. одредбе из члана 8 тзв. Устава тзв. Републике Косово¹⁸ и из члана 5.2 тзв. Закона о верским слободама на Косову¹⁹ који јемче равноправност цркава и верских заједница и одвојеност верских заједница "од јавних ауторитета".

Осим тога, Српска Православна Црква се помиње у тзв. одредби из члана 5.4 тзв. Закона о верским слободама којом је прописано да ће се "свим верама и њиховим заједницама на Косову, укључујући Исламску заједницу Косова, Православну српску цркву, Католичку цркву, Јеврејску верску заједницу и Евангелистичку цркву пружити свака врста заштите и могућности ради уживања права и слобода прописаних овим законом". Представници албанских сепаратиста су се, после објављивања Предлога споразума, одмах позвали на наведене тзв. одредбе и истакли су њихову "обавезност" у овом случају. Треба имати у виду да је у тзв. одредби из члана 5.4. наведена "Православна српска црква", а не Српска Православна Црква. Ни до данас није разјашњено да ли је у питању погрешан званични превод или обзнањивање намере да се подстиче стварање неке друге "православне организације" на Косову и Метохији.

В. 3. "Формализовање статуса" - еуфемизам за тежак положај Српске Православне Цркве на Косову и Метохији

Формулацију о "формализовању статуса Српске Православне Цркве у Косову" првенствено треба тумачити као признање европских, тј. западних твораца Предлога споразума да је постојећи "формализовани статус" Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије веома тежак и да није у складу са оним што подразумевају право на слободу вероисповести и друга права која се у индивидуалном и колективном аспекту тичу грађана - у овом случају православних Срба, и Цркве - у овом случају Српске Православне Цркве.

У најкраћем, уз грађане српске националности којима су угрожена бројна људска права, Српска Православна Црква је институција која своју еванђелску мисију на простору Косова и Метохије врши у најтежим условима који су готово увек на граници веома високих безбедносних ризика. Осим тога, предложена формулација о "формализација статуса Српске Православне Цркве" значи и да је друштвени статус или положај Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије испод цивилизацијског минимума.

И поред тога, неизоставно треба имати у виду да предложена формулација о "формализовању статуса Српске Православне Цркве у Косову" значи да би се правни положај Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохији искључиво регулисао у тзв. правном поретку тзв. Републике Косово, а не у правном поретку Републике Србије. Дакле, "формализовање статуса Српске Православне Цркве у Косову"

¹⁸ *Тзв. Устав тзв. Републике Косово од 2008. године*, "Тзв. Службени лист тзв. Републике Косово", бр. 25/2008, 6/2013 и 20/2015.

¹⁹ *Тзв. Закон о верским слободама на Косову од 2006. године*, "Тзв. Службени лист Привремених институција самоуправе на Косову/Приштина", бр. 11/2007.

би се, по замисли аутора Предлога споразума, извршило путем одређених правних аката које би само заједнички припремиле ”стране уговорнице”, а које би, после заједничке припреме, једнострано усвојили и примењивали, а касније, зашто и то не нагласити као могућност, и једнострано мењали тзв. државни органи тзв. Републике Косово. И то је додатни разлог због кога предложена правна норма не може бити прихватљива за Српску Православну Цркву.

В. 4. Српска Православна Црква као субјекат у Предлогу споразума

Српска Православна Црква није исправно идентификована у Предлогу споразума. Наиме, идентификује ”Српска Православна Црква у Косову” (“The Serbian Orthodox Church in Kosovo”), а то би, управо због спорног додатка ”у Косову” (“in Kosovo”), значило признање тзв. Републике Косово од стране Српске Православне Цркве, па је и то додатни разлог због кога предложена правна норма не може бити прихватљива за Српску Православну Цркву.

Треба истаћи да је добро што у предложеној правној норми није коришћен израз ”Православна Црква”, који је, уз Српску Православну Цркву, помињао Аљбин Курти 23. фебруара 2023. године у тзв. Скупштини тзв. Републике Косово одговарајући на питања тзв. посланика о правној норми која се у члану 7 став 2 Предлога споразума односи на Српску Православну Цркву.

Изричито навођење Српске Православне Цркве у Предлогу споразума јесте исправно, али не и довољно да би се пристало на неприхватљиву формулацију из става 2 члана 7 Предлога споразума, као и на Предлог споразума.

В. 5. Значење израза ”Косово” у Предлогу споразума

Израз ”Косово” се у Предлогу споразума користи једном у наслову и четири пута у нормативном тексту од чега се три пута користи у члану 7 који се односи на Српску Православну Цркву (“Serbian Orthodox Church in Kosovo”) и ”српску заједницу” (“Serbian community in Kosovo”).

Наведене формулације јасно указују да би се положај и права ”српске заједнице” (под којом творци Предлога споразума подразумевају националну мањину у правном и политичком смислу) и Српске Православне Цркве искључиво регулисао у оквиру тзв. правног поретка тзв. Републике Косово.

Коришћење назива ”Косово” под којим се у читавом Предлогу споразума искључиво подразумева тзв. Република Косово јасно указује да би Српска Православна Црква, прихватањем предложене одредбе, са своје стране признала тзв. Републику Косово. Предложена формулација и због тога не може бити прихватљива за Српску Православну Цркву. Минимум испод кога српска страна у дијалогу не би могла ићи јесте коришћење назива ”Косово* (Косово са звездицом) са обавезном напоменом да српска страна под њим подразумева Аутономну покрајину Косово и Метохија.

С обзиром да Европска унија и албанска страна у овом случају под ”Косовом” искључиво подразумевају тзв. Републику Косово онда и српска страна има право да под ”Косовом” подразумева Аутономну покрајину Косово и Метохија и да у тексту свуда користи израз Аутономна покрајина Косово и Метохија. Неопходно је и да се констатује да су Европска унија и албанска страна, коришћењем израза ”Косово”, једнострано дерогирани, па и суспендовали Договор о регионалном представљању и сарадњи од 24. фебруара 2012. године.

В. 6. Висок степен заштите за места српског верског и културног наслеђа

За разлику од члана 11 тзв. Вашингтонског споразума у коме се нормира "заштита верских места" под којима се, судећи по употребљеном изразу, подразумевају сва "верска места" на простору Косова и Метохије без обзира на вероисповест, цркву или верску заједницу којој припадају, у ставу 2 члана 7 Предлога споразума се наводе само "места српског верског и културног наслеђа" ("the Serbian religious and cultural heritage sites") којима треба обезбедити "висок степен заштите". Из цитиране одредбе се долази до закључка да творци Предлога споразума признају да су на простору Косова и Метохије угрожена само "места српског верског и културног наслеђа".

Треба имати у виду да је чланом 3.1 Анекса V тзв. Ахтисаријевог плана била предвиђена "потребна безбедносна заштита" за "Српску Православну Цркву, њене манастире, цркве и друге верске и културне објекте од посебног значаја за заједницу косовских Срба". Дакле, "потребна безбедносна заштита" представља неодређени појам у диспозицији наведене правне норме, а она се не би односила на све манастире, цркве и друге верске и културне објекте Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије него само на оне који су "од посебног значаја за заједницу косовских Срба", а не и Срба уопште и Српске Православне Цркве. За све је, осим за ауторе Предлога споразума, позната чињеница да постоје само Срби, а не Срби и "косовски Срби". У овој диспозицији је, како се види, употребљен и други неодређени појам - "посебан значај за заједницу косовских Срба". Очевидно, по Анексу V тзв. Ахтисаријевог плана је планирано да се "потребна безбедносна заштита" обезбеди само за неколико манастира и то, сходно члану 3.1.1 Анекса V, по следећем редоследу: Грачаница, Девич, Зочиште, Свети Арханђели, Будисавци, Гориоч, Високи Дечани и Пећка Патријаршија и за спомен-комплекс Газиместан. У члану 4.1.4 Анекса V тзв. Ахтисаријевог плана су биле планиране и заштитне зоне за око 40 српских православних манастира, цркава и других објеката на простору Косова и Метохије.

Из формулације става 2 члана 7 Предлога споразума се закључује да постојећи ниво "заштите места српског верског и културног наслеђа" у тзв. правном поретку тзв. Републике Косово није адекватан, а ни задовољавајући. Друго, предложена норма јесте постављена шире од норме која је била предложена Анексом V тзв. Ахтисаријевог плана, али и уже у односу на норму из члана 11 тзв. Вашингтонског споразума. Осим тога, неодређени појам "висок степен заштите" би вероватно био разрађен неким додатком (анексом), али се у овом моменту не зна шта би он тачно подразумевао. И поред тога, у овом моменту је јасно да би се "висок степен заштите" обезбедио за "места српског верског и културног наслеђа", односно за све цркве, манастире и друге објекте Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије, а не само за оне који имају велику духовну, културну и историјску вредност. Али, оно што јесте проблематично и неприхватљиво је то да би се "висок степен заштите" обезбедио тзв. правним актима у тзв. правном поретку тзв. Републике Косово и то за Српску Православну Цркву не може бити прихватљиво. На крају, нигде се не помиње никакав степен заштите за свештенство, монаштво и верни народ Српске Православне Цркве, који су, такође, угрожени, него само за "места српског верског и културног наслеђа". Српска Православна Црква никако не може да прихвати да буде сведена на сакралне објекте на простору Косова и Метохије, али не може прихватити ни предлоге да се неким посебним споразумима Приштине и Брисела регулише њен правни положај.

В. 7. "Постојећи европски модели" као узор

Напред наведено из става 2 члана 7 Предлога споразума би, сходно замислима и намерама аутора Предлога споразума, требало да се спроведе по "постојећим европским моделима". Није наведено који су то европски модели који би били применљиви у овом случају.

"Европских модела" данас има онолико колико има држава у Европи, али првенствено треба имати у виду да се у Европи не може наћи пример попут тзв. Републике Косово. Такође, треба имати у виду да ниједан од до сада помињаних модела (јерусалимски, цариградски, светогорски, ватикански, екстериторијални, модел енклава/ексклава и модел кондоминијума) није могућ без признања независности тзв. Републике Косово, а то за Српску Православну Цркву не може бити прихватљиво.

Ниједан модел под којим би се подразумевало признање тзв. Републике Косово за Српску Православну Цркву не би могао бити прихваћен. Посебно је уочљива чињеница да за ауторе овог и сличних предлога уопште не постоје Устав Републике Србије од 2006. године²⁰ и Закон о црквама и верским заједницама од 2006. године.²¹

В. 8. Албанско тумачење предлога правне норме о Српској Православној Цркви

Уочљиво је да албански политички представници и јавни делатници са простора Косова и Метохије статус Српске Православне Цркве искључиво виде у тзв. правном поретку тзв. Републике Косово. Такође, уочљив је веома негативан однос према Српској Православној Цркви и то јесте константа њихове политике и понашања косовско-метохијских Албанаца према Српској Православној Цркви.

Домет и значај одредбе из члана 7 став 2 Предлога споразума за албанску страну је објаснио Аљбин Курти на следећи начин: "Предлог споразума садржи клаузулу о формализацији статуса Српске Православне Цркве. Формализација не значи преговоре о њеном статусу, нити дискусију о посебним правима. Формализација се односи на признавање Српске Православне Цркве као верског правног лица, односно федералне заједнице у унутрашњем законодавству тзв. Републике Косово. Формализовање статуса Православне Цркве ће се учинити и сада је већ учињено кроз њено признавање као једне од верских заједница на Косову у релевантном закону. Гарантујем вам да ништа посебно, привилеговано или историјски контроверзно што има везе са Српском Православном Црквом никада не бих пристао да буде укључено у овакав споразум".²²

Мазлум Баралјију, професор уставног права, члан 7 став 2 Предлога споразума у коме се помиње Српска Православна Црква сматра "најканцерогенијим делом споразума"²³ уз напомену да је реч о "верској држави унутар тзв. државе Косово".²⁴

²⁰ Устав Републике Србије од 2006. године, "Службени гласник Републике Србије", бр. 98/2006 и 115/2021

²¹ Закон о црквама и верским заједницама од 2006. године, "Службени гласник Републике Србије", бр. 36/2006

²² А. Курти, *U predlogu EU nema ništa historijski pogrešnog, da ima nikad ga ne bih prihvatio*, portal "KoSSev", 23. februar 2023.g., <https://kossev.info/kurti-u-predlogu-eu-nema-nista-istorijski-pogresnog-da-ima-nikad-ga-ne-bih-prihvatio/>, pristupljeno: 10. mart 2023.g.

²³ М. Baraljiu, *Srbija teži verskoj državi unutar Kosova*, portal "Kosovo Online", 2. mart 2023.g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/baraljiu-o-clanu-7-i-spc-srbija-tezi-verskoj-drzavi-unutar-kosova-2-3-2023>, pristupljeno: 15. mart 2023.g.

²⁴ Исто

Тзв. Председништво и тзв. Влада тзв. Републике Косово су на различите начине тумачили одредбу из члана 7 став 2 Предлога споразума. У приштинском дневнику "Коха диторе" је објављен текст у коме је наведено да је тзв. Председништво тзв. Републике Косово "после последњег састанка у Бриселу (од 27. фебруара 2023. године - прим. В.Ц.) констатовало да су прихваћени тешки предлози који се односе на српску мањину и правни статус Српске Православне Цркве на тој територији"²⁵, а да је тзв. Влада тзв. Републике Косово поручила да је "правни статус Српске Православне Цркве према Закону о верским заједницама већ признат".²⁶ У овом дневнику су објављене и изјаве неименованих албанских правника који за израз "формализација" кажу да "значи да се сматра да Српска Црква делује на Косову исто као на територији Србије".²⁷ Перпарим Криезиу, тзв. портпарол тзв. Владе тзв. Републике Косово, сматра да су "формализовање статуса Српске Православне Цркве већ урадили кроз признавање постојања Цркве у Закону о верским заједницама".²⁸

Енвер Хасани, бивши тзв. председник тзв. Уставног суда тзв. Републике Косово, сматра да "употребљена реч "формализација" значи да се сматра Српска Црква да делује као на територији Србије".²⁹ Хасани сматра да је Предлог споразума Европске уније "правни акт између тзв. Косова и Србије којим је прихваћено да Српска Црква на тзв. Косову делује на исти начин као и у Републици Србији, без икаквих ограничења"³⁰ и "не верује да се овај стандард налази нигде у Европи".³¹ Мишљења је да "очување српског верског и културног наслеђа припада европским стандардима и без проблема се може прихватити као формулација"³² и да тај део "није споран".³³

Мељиза Харадинај-Стубла, бивша тзв. министарка спољних послова тзв. Републике Косово, наводи да је "највише забрињава питање Српске Православне Цркве" и да у "бриселском дијалогу нема сагласности око тог питања", те да је то "питање дијалога тзв. Владе Косова".³⁴

Тзв. председник тзв. Скупштине тзв. Републике Косово Глаук Коњуфца је најавио да ће "статус Српске Православне Цркве бити одређен законом"³⁵ са напоменом да се "овој верској организацији не може дати посебан статус".³⁶ Истакао је да "Православна Црква не може да тражи посебан статус"³⁷ у тзв. Републици Косово и да "нема уставног простора за тако нешто".³⁸ Он сматра да су "верске заједнице, укључујући

---

²⁵ *Evropskim planom SPC dobija ista prava na Kosovu kao u Srbiji*, portal "Kosovo Online", 3. mart 2023. g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/koha-evropskim-planom-spc-dobija-ista-prava-na-kosovu-kaou-srbiji-3-3-2023>, pristupljeno: 15. mart 2023. g.

²⁶ Исто

²⁷ Исто

²⁸ Исто

²⁹ Исто

³⁰ Исто

³¹ Исто

³² Исто

³³ Исто

³⁴ М. Haradinaj-Stubla, *Zabrinjava pitanje SPC, to je unutrašnja stvar Kosova*, portal "Kosovo Online", 10. mart 2023. g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/haradinaj-stubla-zabrinjava-pitanje-spc-je-unutrasnja-stvar-kosova-10-3-2023>, pristupljeno: 15. mart 2023. g.

³⁵ G. Konjufca, *Status SPC regulisan je zakonom kao i drugih verskih zajednica*, portal "Kosovo Online", 23. mart 2023. g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/konjufca-status-spc-regulisan-je-zakonom-kaou-drugih-verskih-zajednica-23-3-2023>, pristupljeno: 25. mart 2023. g.

³⁶ Исто

³⁷ Исто

³⁸ Исто

и Православну Цркву, у многим областима свог деловања ван закона и то зато што немају правни статус у многим областима”.³⁹

Председник Владе Републике Албаније Еди Рама је изразио пуну подршку Аљбину Куртију поред осталог и за ”деловање са неопходним гаранцијама Српске Православне Цркве у својим местима богослужења на Косову”.⁴⁰

Наведене изјаве, као и досадашње поступање Албанаца - представника Привремених институција самоуправе на Косову и Метохији, показују да они немају намеру да омогуће нормалан живот, заштиту права и слобода и неометану мисију Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије.

И јавно саопштени ставови представника косовско-метохијских Албанаца, такође, указују да предложена норма из члана 7 став 2 Предлога споразума Европске уније и због тога не може бити прихватљива за Српску Православну Цркву. Осим тога, из наведених изјава и ставова се види да политички представници косовско-метохијских Албанаца Српску Православну Цркву искључиво виде у оквиру тзв. правног поретка тзв. Републике Косово, па и у том случају испод минимума права која су загарантована међународним правом. Потенцијална ”друга страна”, односно Република Србија у овом случају за њих не постоји. Свој став су, поред осталог, исказали и 26. децембра 2022. године када су Патријарху српском г. Порфирију уочи божићних празника, а пред почетак најављиваног наставка дијалога у Бриселу, једностраном незаконитом одлуком забранили улазак на Косово и Метохију. Једнострана, незаконита и посве нецивизацијска одлука којом је Патријарху српском г. Порфирију забрањен улазак на Косово и Метохију је била на снази и у време дијалога о Предлогу споразума Европске уније 27. фебруара 2023. године у Бриселу и 18. марта 2023. године у Охриду.

В. 9. Српска Православна Црква и Заједница српских општина из члана 7 став 1 Предлога споразума

Забрињавајуће је због чега је предложена норма о ”формализовању статуса Српске Православне Цркве” у Предлогу споразума позиционирана одмах после става 1 члана 7 којим се предвиђа ”успостављање посебних аранжмана и гаранција, у складу са релевантним инструментима Савета Европе и ослањајући се на постојећа европска искуства, како би се обезбедио ниво самоуправљања за српску заједницу на Косову и способност за пружање услуга у одређеним областима, укључујући могућност финансијске подршке Србије и директан канал комуникације српске заједнице са Владом Косова”.

Посебно треба имати у виду да у тзв. правном поретку тзв. Републике Косово нису препознате тзв. мањинске цркве и верске заједнице, односно мањинске верске заједнице. Осим тога, обезбеђивање одређеног нивоа самоуправе за једну националну заједницу, односно за један народ нема никакве везе са правним положајем једне цркве или верске заједнице уколико се имају у виду међународноправни акти о људским правима и слободама.

Српска Православна Црква никако не може пристати на статус ”мањинске Цркве”, јер је она Црква на простору Косова и Метохије од 1219. године присутна до данас. Она није мањинска него историјска, вековима присутна Црква на простору Косова и Метохије.

³⁹ Исто

⁴⁰ *Dobio podršku za sporazum EU, a od Rame i ohrabrenje za garancije za ZSO i SPC*, portal ”KoSSev”, 26. mart 2023.g., <https://kossev.info/kurti-u-albaniji-dobio-podrsku-za-sporazum-eu-a-od-rame-i-ohrabrenje-za-garancije-za-zso-i-spc/>, pristupljeno: 27. mart 2023.g.

Г. Тумачење одредбе из члана 4 став 2 Предлога споразума

У члану 4 став 2 Предлога споразума је предвиђено да се "Србија неће противити чланству Косова у било којој међународној организацији". Идентична норма се налазила и у објављеној верзији тзв. француско-немачког Нацрта споразума. На први поглед би се могло казати да се предложена норма не тиче Српске Православне Цркве, али то није тако.

Српска страна је, разуме се, исказала негативан став према предложеној норми која би, пред осталог, значила и обавезујуће непотивљење Републике Србије у погледу пријема тзв. Републике Косово у Уједињене нације и друге релевантне међународне организације. Разлози за неприхватљивост предложене одредбе за српску страну су јасни и непотребно их је образлагати. Предложена норма из члана 4 став 2 Предлога споразума није и не може бити прихватљива ни за Српску Православну Цркву. Наиме, наведена одредба би спречавала Републику Србију да се, поред осталог, противи и пријему тзв. Републике Косово у УНЕСКО.

Према подацима Министарства спољних послова Републике Србије, заштита укупне српске културне баштине на простору Косова и Метохије је "од посебне важности за Републику Србију"⁴¹, јер се на простору Косова и Метохије налази "458 непокретних културних добара, од чега је 61 добро од изузетног значаја за Србију. На Косову и Метохији се налази 1.300 цркава и манастира, који чине културно наслеђе српског народа првог реда. Оно што ове споменике културе разликује од других, јесте да су живи, тј. у њима се одржавају службе, имају своје власнике и своје духовнике и у томе лежи комплексност њихове заштите. Србија се у УНЕСКУ залаже за спречавање све чешћих покушаја прекрајања историје и преузимања културне баштине мотивисане политичким разлозима и тежњама".⁴² Србија се, према подацима Министарства иностраних послова, "сходно Конвенцији о заштити светске културне и природне баштине коју је потписала, обавезала да се стара о светској баштини на својој територији, међу којима су и четири споменика на Косову и Метохији, који су 2006. године уписани на Листу светске баштине у опасности".⁴³ На Листу светске културне баштине УНЕСКА су уписани Манастир Пећка Патријаршија, Манастир Високи Дечани, Манастир Грачаница и Црква Богородице Љевишке.

Непотребно је напомињати да би се евентуални пријем тзв. Републике Косово у УНЕСКО директно одразио на припадност, преименовање и промену идентитета манастира и храмова Српске Православне Цркве који су уписани на Листу светске културне баштине УНЕСКА, као и оних храмова и манастира Српске Православне Цркве који испуњавају услове за увршћивање на Листу светске културне баштине УНЕСКА. Осим тога, Република Србија у случају пријема тзв. Републике Косово у Унеско никада више не би могла да затражи упис сопствених културних добара на Листу светске баштине УНЕСКА. Јасни су разлози због којих предложена норма не може бити прихватљива за Српску Православну Цркву.

---

⁴¹ Република Србија, Министарство спољних послова, *Србија у УНЕСКО*, званична интернет страница Министарства спољних послова Републике Србије, <https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/srbija-u-medjunarodnim-organizacijama/unesko/srbija-u-unesko>, приступљено: 30. марта 2023.г.

⁴² Исто

⁴³ Исто

Д. Српска Православна Црква и "Имплементациони анекс Споразума"

На званичној интернет страници Европске спољнополитичке службе је 18. марта 2023. године објављен текст документа на енглеском језику који је насловљен као **Имплементациони анекс Споразума о путу нормализације односа између "Косова" и Србије.**

На дан објављивања овог документа, као ни до завршетка израде овог рада, стручној и широј јавности није доступан аутентични текст Споразума већ само Предлог споразума од 27. фебруара 2023. године. Наведено упућује на закључак да се, без обзира на наслов овог документа, ради о документу који није закључен потписом и обавезујућом изјавом овлашћеног представника Републике Србије. То је потврдио и Аљбин Курти јавном изјавом да је 18. марта 2023. године дошао у Охрид "да потпишемо основни споразум са имплементацијом анекса. Достигли смо међусобни договор о анексу који ће водити имплементацији основног споразума. Друга страна (Република Србија - прим. В.Ц.), као и на разговорима у Бриселу 27. фебруара, избегава да потпише споразум, а сада исто и анекс. Сада је на Европској унији да пронађе механизам да овај споразум буде легално и међународно обавезујући".⁴⁴ Дакле, ни Предлог споразума, а ни Предлог имплементационог анекса нису потписани ни од српске, ни од албанске стране. Даље, у тексту Предлога имплементационог анекса, као ни у Предлогу споразума, нема одредбе о начину евентуалног закључивања тих аката. Из наведеног се, сходно думетима правне науке и логике, може закључити да се у овом случају једино може говорити о Предлогу имплементационог анекса, а не о Имплементационом анексу. Осим тога, о Анексу неког споразума се не може говорити без постојања закљученог или на други начин прихваћеног Споразума.

Српска Православна Црква се не помиње у тачки 5 Предлога имплементационог анекса. Судаћи по предложеној формулацији тачке 5 могло би се закључити да се она односи на цео члан 7 Предлога споразума, али није тако. Наиме, у тачки 5 Предлога имплементационог анекса је предвиђено да тзв. Косово, ради примене члана 7 (Предлога споразума - прим. В.Ц.), "одмах покреће преговоре у оквиру Дијалога уз посредовање Европске уније о успостављању специфичних аранжмана и гаранција за обезбеђивање одговарајућег нивоа самоуправљања за српску заједницу на Косову, у складу са релевантним претходним споразумима из дијалога које утврдио ЕУ посредник". Из текста предложене одредбе се закључује да се она искључиво односи на члан 7 став 1, а не на члан 7 став 2 Предлога споразума, односно да се не односи на Српску Православну Цркву.

Није на одмет да се има у виду тачка 2 Предлога имплементационог анекса у којој је наведено да се тзв. Косово и Србија "у потпуности обавезују да ће поштовати све чланове Споразума и овог Анекса и спровести све своје обавезе које произилазе из Споразума и овог Анекса експедитивно и у доброј вери". Предлог наведене одредбе јасно указује да Предлог споразума није ни прихваћен обавезујућом изјавом, а ни потписан од стране овлашћеног представника Републике Србије. Исти је случај и са Предлогом имплементационог анекса.

---

⁴⁴ A. Kurti, *Postigli smo dogovor o aneksu, a Srbija izbegava da i to potpiše*, portal Nova S, 18. mart 2023.g., <https://nova.rs/vesti/politika/kurti-postigli-smo-dogovor-o-aneksu-a-srbija-izbegava-da-i-to-potpise/>, pristupljeno: 27. mart 2023.g.

Закључак

Свети Архијерејски Сабор и Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве на челу са Патријархом српским нису учествовали у припреми **Предлога споразума Европске уније о нормализацији између тзв. Косова и Србије од 27. фебруара 2023. године у Бриселу** и **Предлога имплементационог анекса о путу нормализације између тзв. Косова и Србије од 18. марта 2023. године у Охриду**.

Представници Српске Православне Цркве у свакој прилици годинама позивају на мир и суживот Срба, Албанаца и других народа на простору Косова и Метохије, али и указују на значај дијалога између представника Републике Србије и Привремених институција самоуправе на Косову и Метохији како би решавали бројна спорна питања која оптерећују грађане. Међутим, дијалог не може да почива на негирању историјских чињеница, као и правног поретка Републике Србије и легитимних права и очекивања српског народа и као такав не може представљати основу за изналажење одрживог и прихватљивог решења на простору Косова и Метохије.

На простору Косова и Метохије су и данас присутни не само бројни изазови него велики и озбиљни цивилизацијски, правни и политички проблеми које представници међународне заједнице и Привремених институција самоуправе у Приштини почев од потписивања Војно-техничког споразума између Међународних безбедносних снага ("КФОР") и влада Савезне републике Југославије и Републике Србије од 9. јуна 1999. године у Куманову, а посебно од једнострано проглашене тзв. косовске независности 17. фебруара 2008. године у Приштини не само нису успели да реше него су их на различите начине подстицали, оснаживали, толерисали и умножавали. Нема сумње да је и поред бројних разлика неопходан стални дијалог између представника Републике Србије и политичких представника косовско-метохијских Албанаца.

Српска Православна Црква је на простору Косова и Метохија присутна дуже од осам векова. У Метохији се налази Манастир Пећка Патријаршија који је у канонској јурисдикцији Патријарха српског у оквиру Архепископије београдско-карловачке, а остали део Косова и Метохије се налази у канонској јурисдикцији Епископа рашко-призренског у оквиру Епархије рашко-призренске (Архијерејско намесништво новопазарско Епархије рашко-призренске се не налази на простору Косова и Метохије). Питање правног и свеукупног друштвеног положаја Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије превазилази епархијске нивое и коначно спада у надлежност Светог Архијерејског Сабора и Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Српска Православна Црква, имајући у виду њено осмовековно присуство и различита искуства на простору Косова и Метохије, као и природу њене мисије, улогу и значај, нема право и не може да пристане на политичке споразуме који су усмерени на успостављање и признање тзв. Републике Косово на простору Косова и Метохије. За пуноћу Српске Православне Цркве су обавезујући ставови које је о Косову и Метохији, као и о положају Манастира Пећке Патријаршије и највећег дела Епархије рашко-призренске више пута до сада изразио Свети Архијерејски Сабор као највиши орган Српске Православне Цркве, па отуда одредбе из члана 4 став 2 и члана 7 став 2 Предлога споразума, као и друге одредбе чијим би евентуалним прихватањем Република Србија експлицитно или имплицитно прихватила признање тзв. независне Републике Косово, не могу бити прихватљиве за Српску Православну Цркву. Уочљиво је да не постоје довољне институционалне гаранције за делотворну примену предложених одредби уколико се имају у виду ставови албанске стране о положају Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије. Признање независне косовске државе од стране Републике Србије не може се, поред осталог, условљавати "формализацијом статуса Српске Православне Цркве" и "пружањем снажног нивоа заштите местима српског верског и културног наслеђа".

Истине ради, указујемо да је у тексту одредбе из члана 7 став 2 Предлога споразума учињен одређени квалитативни помак у односу на сличне правне норме из претходних споразума, што је и констатовано у овом раду, али наведени модел не само да не може бити прихватљив за Српску Православну Цркву него у свакодневном животу на простору Косова и Метохије није применљив, а ни одржив.

Уочљив је опасан покушај да се се питање правног положаја Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије прогласи за "најсложеније политичко питање". Гарантовање, поштовање и заштита људских и, посебно, верских права представља универзалну цивилизацијску вредност која је, на жалост, на простору Косова и Метохије системски и непрекинуто угрожена од 10. јуна 1999. године до данас. Правни положај Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије није и не може бити политичко питање. У основи питања положаја Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије јесте питање гарантовања, поштовања и примене људског права на слободу вероисповести и осталих људских права и основних слобода зајемчених важећим међународноправним актима.

Међународна заједница, оличена у Уједињеним нацијама и Европској унији, дужна је да обезбеди пуно поштовање људских и верских права на простору Косова и Метохије без икаквих статусних условљања. Српска Православна Црква не тражи "посебна права" нигде, па ни на простору Косова и Метохији. Осим тога, не могу се само за Српску Православну Цркву на простору Косова и Метохије као "посебна права" третирати универзална људска и верска права. Такође, Српска Православна Црква не тражи "посебна права" у погледу заштите непокретних и покретних сакралних добара која имају велику општецивилзацијску, културну, духовну и историјску вредност нигде, па ни на простору Косова и Метохије. Заштита културног наслеђа Српске Православне Цркве и српског народа на простору Косова и Метохије не може се само у том случају посматрати као "посебно право" Српске Православне Цркве. У "посебна права" никако не спада ни гарантовање и поштовање права на живот, право на слободу кретања, право на слободу изражавања и друга универзална права која су сваком гарантована обавезујућим међународно-правним актима.

Уважавајући сложеност прилика на простору Косова и Метохије, може се констатовати да ниједан постојећи и до сада помињани правни модел (*јерусалимски, светогорски, цариградски, ватикански, екстериторијални, кондоминијума и енклава/ексклава*) није применљив на простору Косова и Метохије. Неспорно је да су права и слободе свештенства, монаштва и верног народа, као и српски православни идентитет, сакрална и остала имовина Српске Православне Цркве на простору Косова и Метохије угрожени, али Српска Православна Црква не може прихватити ниједан правни и политички модел који се противи Светом Еванђељу и њеном осмовековном постојању на простору Косова и Метохије, па ни одредбе из члан 4 став 2 и члана 7 став 2 Предлога споразума Европске уније о о нормализацији између тзв. Косова и Србије од 27. фебруара 2023. године и Предлога имплементационог анекса о путу нормализације између тзв. Косова и Србије од 18. марта 2023. године.

Извори и литература

Правни извори

Устав Републике Србије од 2006. године, "Службени гласник Републике Србије", 98/2006 и 115/2021

Закон о црквама и верским заједницама од 2006. године, "Службени гласник Републике Србије", бр. 36/2006

Договор о регионалном представљању и сарадњи од 2012. године, званична интернет страница Владе Републике Србије, <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/168200>

Тзв. Устав тзв. Републике Косово од 2008. године, "Тзв. Службени лист тзв. Републике Косово", бр. 25/2008, 6/2013 и 20/2015.

Тзв. Закон о верским слободама на Косову од 2006. године, "Тзв. Службени лист Привремених институција самоуправе на Косову/Приштина", бр. 11/2007.

Тзв. Устав тзв. Републике Косово од 2008. године, "Тзв. Службени лист тзв. Републике Косово", бр. 25/2008, 6/2013 и 20/2015.

Тзв. Закон о верским слободама на Косову од 2006. године, "Тзв. Службени лист Привремених институција самоуправе на Косову/Приштина", бр. 11/2007.

Литература

Baraljiu Mazlum, *Srbija teži verskoj državi unutar Kosova*, portal "Kosovo Online", 2. mart 2023.g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/baraljiu-o-clanu-7-i-spc-srbija-tezi-verskoj-drzavi-unutar-kosova-2-3-2023>

Батаковић Душан, *Бечки разговори о Косову и Метохији вођени у атмосфери глувих*, "Политика", електронско издање од 15. априла 2013.г., <https://www.politika.rs/scc/clanak/254950/Батаковић-Бечки-разговори-о-КиМ-вођени-у-атмосфери-глувих>

Вучић Александар, *Међународним представницима предат наш одговор*, портал РТВ Војводина, 28. фебруар 2023.г., [https://rtv.rs/sr_ci/politika/vucic-od-21-sat-odgovoricu-na-sve-izrecene-lazi-cuvacemo-i-braniti-srbiju\(video\)_1422029.html](https://rtv.rs/sr_ci/politika/vucic-od-21-sat-odgovoricu-na-sve-izrecene-lazi-cuvacemo-i-braniti-srbiju(video)_1422029.html)

The Diplomatic Service of the European Union, *EU Proposal - Agreement on the path to normalization between Kosovo and Serbia*, zvanična internet stranica EEAS 27. februar 2023.g., https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en

Dobio podršku za sporazum EU, a od Rame i ohrabrenje za garancije za ZSO i SPC, portal "KoSSev", 26. mart 2023.g., <https://kossev.info/kurti-u-albaniji-dobio-podrsku-za-sporazum-eu-a-od-rame-i-ohrabrenje-za-garancije-za-zso-i-spc/>

Evropskim planom SPC dobija ista prava na Kosovu kao u Srbiji, portal "Kosovo Online", 3. mart 2023.g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/koha-evropskim-planom-spc-dobija-ista-prava-na-kosovu-kao-u-srbiji-3-3-2023>

Implementation Annex to the Agreement on the Path to Normalisation of Relations between Kosovo and Serbia, zvanična internet stranica EEAS, 18. mart 2023.g., https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-implementation-annex-agreement-path-normalisation-relations-between_en

Какав дијалог са Српском Православном Црквом прижељкују у Приштини, "Политика, електронско издање од 9. фебруара 2023.г., <https://www.politika.rs/scc/clanak/536842/Какав-дијалог-са-Српском-православном-црквом-прижељкују-у-Приштини>

Konjufca Glauk, *Status SPC regulisan je zakonom kao i drugih verskih zajednica*, portal "Kosovo Online", 23. mart 2023.g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/konjufca-status-spc-regulisan-je-zakonom-kao-i-drugih-verskih-zajednica-23-3-2023>

Kurti Aljbin, *U predlogu EU nema ništa historijski pogrešnog, da ima nikad ga ne bih prihvatio*, portal "KoSSev", 23. februar 2023.g., <https://kossev.info/kurti-u-predlogu-eu-nema-nista-istorijski-pogresnog-da-ima-nikad-ga-ne-bih-prihvatio/>

Kurti Aljbin, *Postigli smo dogovor o aneksu, a Srbija izbegava da i to potpiše*, portal Nova S, 18. mart 2023.g., <https://nova.rs/vesti/politika/kurti-postigli-smo-dogovor-o-aneksu-a-srbija-izbegava-da-i-to-potpise/>

Francusko-nemački plan o rešavanju pitanja Kosova u 10 tačaka, "Danas", elektronsko izdanje od 22. januara 2023.g., <https://www.danas.rs/vesti/politika/sta-pise-u-francusko-nemackom-dokumentu-o-kosovu/>

Hadžiu Baton, *Nakon ZO predstoji još teži izazov - dijalog sa SPC*, portal "Kosovo-online", 7. februar 2023.g., <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/baton-hadziu-nakon-zso-predstoji-jos-tezi-izazov-dijalog-sa-spc-7-2-2023>

Haradinaj-Stubla Meljiza, *Zabrinjava pitanje SPC, to je unutrašnja stvar Kosova*, portal "Kosovo Online", 10. mart 2023.g., <https://www.kosovo-online.com>

Џомић Велибор, *Вашиingtonски споразум и црквено питање*, "Црквене студије", бр. 18, Ниш, 2021.г.

Velibor Dzomic

**THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN THE EUROPEAN UNION PROPOSAL
AGREEMENT ON THE NORMALIZATION PATH BETWEEN
THE SO-CALLED "KOSOVO" AND SERBIA FROM FEBRUARY 27, 2023**

The paper analyzes the legal norms from Article 4 paragraph 2 and Article 7 paragraph 2 of the Proposal for an Agreement of the European Union on the path of normalization between the so-called of "Kosovo" and Serbia from February 27, 2023 from Brussels and the Proposal for the implementation annex to the agreement on the path to normalization between the so-called of "Kosovo" and Serbia from March 18, 2023 from Ohrid, which relate to the legal position of the Serbian Orthodox Church and the protection of Serbian religious and cultural heritage sites in Kosovo and Metohija. The Holy Assembly of Bishops, the Holy Synod of Bishops and the Serbian Patriarch, as the most important organs of the Serbian Orthodox Church, did not participate in the preparation of the proposed legal acts. The paper proves why the proposed legal norms cannot be acceptable for the Serbian Orthodox Church.